

Vlinders van Noord-Beveland

door J. van Vuure

Atalanta

Van de grote groep der gevleugelde insecten, hebben de vlinders altijd tot de verbeelding van mensen gesproken. De vaak fraaie kleuren en de interessante levenscyclus van ei tot vlinder, via het rups- en popstadium, wekken de belangstelling van ieder die oog heeft voor de natuur. Wil men de vlinderpopulatie in een bepaald gebied nader leren kennen, dan zijn daartoe verschillende methoden geschikt. Het makkelijkst is het gesteld met de zogenaamde dagvlinders, die men overdag kan

waarnemen en vrij makkelijk kan herkennen aan hun vaak uitgesproken vorm, afmeting, kleur en tekening. Met enig geduld en na oefening is het mogelijk dagvlinders te fotograferen. Deze vlinders te vangen en te doden is daarom beslist niet noodzakelijk. Anders is het gesteld met de nachtvlinders, die in het donker vliegend niet zijn te herkennen zonder ze te vangen en vervolgens aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen.

Naast de bekende techniek van het

vangen met een vlindernet, wat nogal eens de lachlust van ondeskundige toeschouwers vermag op te wekken, zijn er methoden ontwikkeld die gebaseerd zijn op het overigens nog niet tot in alle details verklaarde gegeven dat de meeste nachtvlinders op licht afkomen. Hiervan wordt gebruik gemaakt om vlinders te vangen in lichtvallen. Daarnaast is het mogelijk nachtvlinders te lokken met zoetstof (b.v. keukenstroop gemengd met wat suiker en spiritus), die men aanbrengt op boomstammen en dergelijke. Van een andere orde, maar wel zo interessant, is het zoeken en verzamelen van eieren, rupsen en poppen, teneinde deze zelf onder de daarvoor geschikte omstandigheden verder te kweken en aldus in het bezit te komen van verse en gave vlinders.

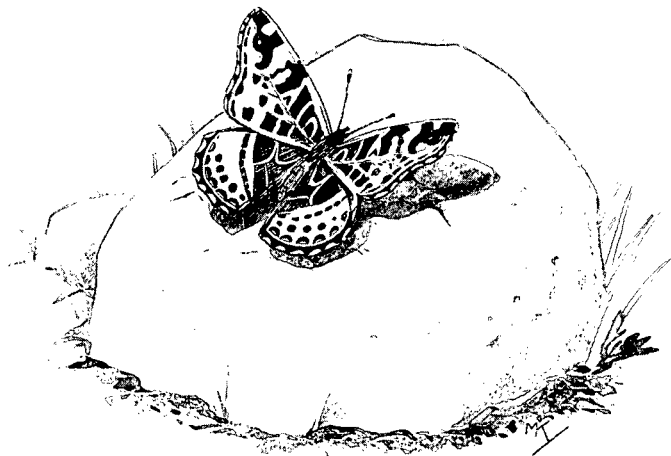
Welke methode men ook gebruikt, altijd zal het besef aanwezig moeten zijn dat het er niet om gaat zoveel mogelijk exemplaren te verzamelen ten behoeve van een goed ogende collectie. De vlinders die men 's ochtends in de lichtval aantreft mogen niet worden gedood, maar dienen, na de selectie van enkele exemplaren die men nader wil bestuderen, op een geschikt moment en op een juiste plaats weer te worden vrijgelaten. Daarbij mogen deze vrij te laten vlinders ook geen al te gemakkelijke prooi voor de vogels vormen! Het massaal vangen van vlinders is nooit verantwoord, zeker niet waar het exemplaren betreft van een soort die toch al minder talrijk voorkomt.

Wanneer men bovenstaande overwegingen goed voor ogen houdt, is het mijns inziens verantwoord en kan het zelfs nuttig zijn een collectie aan te leggen. Telkens weer blijkt de achteruitgang van vlinderpopulaties niet te worden veroorzaakt door het vangen van enkele exem-

plaren, maar door het menselijk ingrijpen in de natuur en de daarmee gepaard gaande verdwijning van de geschikte vlinderbiotopen. In dit verband kan het regelmatig waarnemen en vangen van vlinders in een bepaald gebied gedurende langere tijd, zelfs nuttig zijn in die zin dat de vangstresultaten een indicatie opleveren voor de mate waarin het betreffende gebied zijn geschiktheid als vlinderbiotoop behoudt, dan wel verliest.

Vanaf 1979 heb ik op Noord-Beveland regelmatig waarnemingen aan dagvlinders gedaan en voornamelijk nachtvlinders gevangen. Alvorens de resultaten van deze inventarisatie-arbeid aan een nadere beschouwing te onderwerpen, wil ik eerst wat kwalitatieve gegevens verschaffen.

Het aantal in ons land voorkomende vlindersoorten kan momenteel op ongeveer 2200 worden gesteld. Daarvan behoren ongeveer 75 soorten tot de dagvlinders en de overige dus tot de nachtvlinders („motten” zoals sommigen vaak met een lichte afkeer zeggen). Exacte getallen zijn in dit verband niet te geven, omdat helaas bepaalde soorten dagvlinders in ons land in de loop van de jaren blijken uit te sterven, althans blijken niet meer voor te komen. Daarnaast worden met betrekking tot de nachtvlinders elk jaar weer soorten ontdekt die nieuw zijn voor de Nederlandse fauna.

Landkaartje (voorjaar)

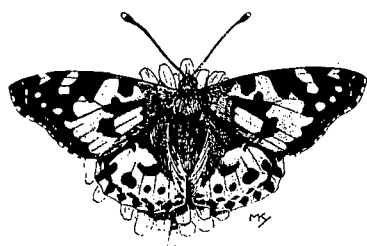

Landkaartje (zomer)

Op Noord-Beveland heb ik tot nu toe 25 soorten dagvlinders aangetroffen. Daarbij een aantal dat in het gehele land schaars tot vrij zeldzaam is, zoals *Araschnia levana* L. (landkaartje) en *Polygonia c-album* L. (gehakelde aurelia). Beide soorten heb ik tot nu toe maar op één bepaalde plaats gezien, namelijk in een door Staatsbosbeheer aangelegd struweel, resp. in een ongeveer 25 jaar oude boomgaard. Andere soorten zijn op vele plaatsen op het eiland aan te treffen waarbij *Pieris rapae* L. (klein koolwitje), *Pieris napi* L. (klein geaderd witje) en *Pyronia tithonus* L. (oranje zandoogje) de

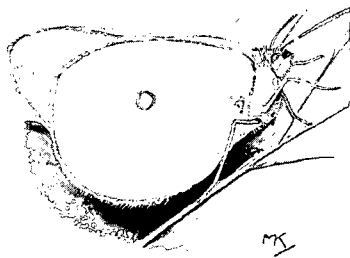
soorten zijn die in grote aantallen vliegen.

Soorten als *Vanessa atalanta* L. (admiraal of nummervlinder) en *Cynthia cardui* L. (distelvlinder) komen elk jaar in wisselende aantallen voor. De verklaring hiervoor is dat zij behoren tot de zogenaamde „trekvlinders”, soorten die elk voorjaar uit het zuiden van Europa of het noorden van Afrika naar onze streken vliegen om zich hier voort te planten. Dit is een verbazingwekkend verschijnsel – waarmee velen nog niet bekend zijn – wanneer men bedenkt dat deze tere vlinders honderden tot duizenden kilometers vliegen om vervolgens in onze streken voor nageslacht te zorgen. Dat de aantallen immigranten elk jaar verschillen en afhankelijk zijn van bij voorbeeld klimatologische omstandigheden spreekt voor zichzelf. Bijgevolg zijn ook de populaties die wij elke zomer waarnemen aan sterke aantalsschommelingen onderhevig. Zo zag ik in 1984 maar 1 (één) distelvlinder op Noord-Beveland, terwijl dit er in 1982 217 waren. Andere bekende trekkers onder de dagvlinders die ik heb waargenomen zijn *Colias hyale* (gele luzerne vlinder) en *Colias croceus* F. (oranje luzerne vlinder), de laatste vaak in relatief grote aantallen (70 stuks in 1983).

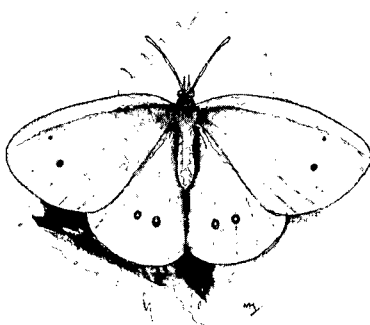
Distelvlinder

Hoewel een periode van 6 jaar te kort is om verantwoorde uitspraken te doen over de dynamiek van de dagvlinderpopulaties op Noord-Beveland, durf ik het wel aan om mijn indruk te ventileren dat er in ieder geval geen sprake is van een dramatische achteruitgang. Integendeel, ik heb tot nu toe een aantal

Gele luzerne vlinder

soorten gevonden die beslist niet zonder meer verwacht konden worden, zoals *Aphantopus hyperantus* L. (koevinkje) en *Pararge aegeria* L. (bont zandoogje). Ook de constante populatie van *Hipparchia semele* L. (heidevlinder) in de duinstreek van de Banjaard is het vermelden waard.

Koevinkje

Het is daarnaast niet uitgesloten dat er de komende jaren nog een aantal nieuwe dagvlindersoorten op Noord-Beveland gevonden zullen worden wanneer men bedenkt dat de voedselplanten voor de rupsen in voldoende aantal aanwezig zijn. Wanneer ik vervolgens aandacht schenk aan de nachtvlinders, moet bedacht worden dat ik in het kader van dit artikel slechts enkele exemplaren de revue kan laten passeren. Van de ca. 2200 bekende soorten uit ons land, heb ik er tot nu toe op Noord-Beveland ruim 750 aangetroffen.

Ook onder de nachtvlinders zijn soorten die het bovengenoemde trekgedrag vertonen. Elk jaar verzamel ik de gegevens over deze vlinders (soorten, aantallen, data), zoals anderen dat in andere delen van het

land ook doen. Deze gegevens worden gecoördineerd en bewerkt met als resultaat een jaarlijks overzicht van deze groep vlinders, bekend als het trekvlindersverslag, gepubliceerd in het maandblad van de Nederlandse Entomologische Vereniging te Amsterdam. Het is inmiddels gebleken dat Noord-Beveland een gebied is waar relatief veel trekvlinders kunnen worden aangetroffen. Waarschijnlijk valt het binnen een route van zuid naar noord Europa (langs de zee kust?) die door vele vlinders wordt gevolgd. Dit wordt des te aannemelijker wanneer men bedenkt dat de hier verzamelde gegevens goed corresponderen met die uit het zuiden van Engeland. Wanneer ik bijvoorbeeld vroeg in het voorjaar gedurende een aantal dagen achtereen in de maand maart *Agrotis ipsilon* H. (de meeste nachtvlinders hebben geen Nederlandse namen) in de lichtval aantref, dan blijkt naderhand bij consultering van de gegevens uit Engeland, dat aldaar op hetzelfde moment een kleine invasie van deze trekvlinder heeft plaatsgehad. Een dergelijke synchroniteit wat betreft trekgedrag kan ook heel goed gedemonstreerd worden aan de groene bladroller *Tortrix viridana* L. Deze soort vertoont een opvallend trekgedrag binnen zijn areaal. Op bepaalde nachten in de maand juni zwermen grote groepen uit. Zij doen dit kennelijk op verschillende plaatsen op hetzelfde moment, omdat ik heb geconstateerd dat wanneer ik in een bepaalde nacht tientallen tot hon-

Heidevlinder

derden exemplaren van deze soort in de lichtval had, dit ook het geval was bij een collega-lepidopteroloog op 50 km ten noorden van Kortge-
ne.

Van de opvallendste trekvlinders die ik in de afgelopen jaren heb ge-
vangen noem ik de volgende. *Spo-*
doptera exigua H., *Palpita unionalis*
H., *Margaritia sticticalis* L. en *Rho-*
dometra sacraria L., een viertal
soorten die ik niet elk jaar vang en
die ook beslist niet elk jaar in het
gehele land worden aangetroffen.
Vermeldenswaard is de vangst van
Trichoplusia ni H. op 12 juli 1982,
een uiterst zeldzame trekvlinder uit
het mediterrane gebied, die tot op
dat moment nog maar van drie
vangsten uit ons land bekend was
(gerekend vanaf het einde van de
vorige eeuw). Daarnaast mag niet
onvermeld blijven de vangst van *Li-*
thophane leautieri B. op 26 oktober
1980. Een soort die nooit eerder uit
ons land was gemeld, bekend is uit
Zuid-Europa en sinds enkele de-
cennia een vast bestanddeel is van
de Britse fauna. De rups leeft op
cypressen, zodat het niet waar-
schijnlijk is dat de soort zich in ons
land kan handhaven.

Van de nachtvlinders die niet tot de
trekvlinders behoren en die typisch

zijn voor Noord-Beveland in die
zin dat ze buiten de provincie Zee-
land niet of slechts in beperkte mate
voorkomen, noem ik de volgende.
Aspitates ochreraria R., een geel
spannertje dat in heel Europa langs
de zeekust kan worden aangetrof-
fen en dat in onze provincie de
noordelijke grens van zijn versprei-
dingsgebied heeft. *Scopula imitaria*
H. en *Scopula emutaria* H., *Idea*
subsericeata H., vlinders uit het
kustgebied, waarvan de eerste en de
laatste beperkt zijn tot Zeeland en
de Zuid-hollandse eilanden.
Cleorodes lichenaria H. is een vlin-
der uit de duinen die ik in 1983 ving;
dit is waarschijnlijk het eerste ex-
emplaar sinds ongeveer twintig jaar.
Arctia villica L. is een grote exotisch
gekleurde vlinder, die uiterst zeld-
zaam is en buiten Zeeland alleen van
enkele plaatsen uit het zuiden van
het land bekend is.

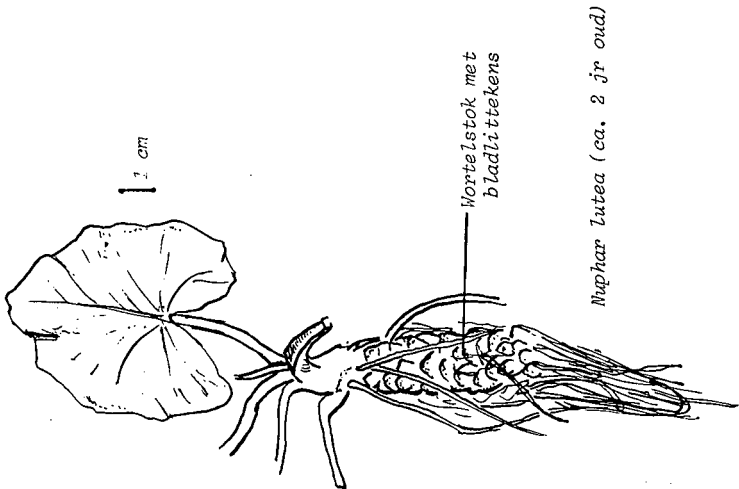
Een verdere opsomming van de op
zich zelf interessante vangsten, zou
beslist te ver voeren. Ik moge vol-
staan met de mededeling dat de
ruim 750 soorten systematisch in
mijn collectie zijn opgenomen en
dat de daarbij behorende relevante
gegevens in een kaartstelsel zijn
verwerkt. Dat het inzicht in de vlin-
der-fauna van Noord-Beveland in

de naaste toekomst nog zal groeien,
staat voor mij vast, omdat ik elk jaar
weer nieuwe soorten aantref, afhan-
kelijk van de verzameltechniek die
ik toepas en het gebied waar ik
opereer.

Tot slot nog de opmerking dat het
bestuderen van vlinders geen solis-
tische bezigheid is. Wil men ver-
antwoord te werk gaan dan is het
onontbeerlijk de eigen verzamelde
gegevens uit te wisselen met die van
anderen, bijvoorbeeld in het ver-
band van de Nederlandse Entomo-
logische Vereniging. Doet men dit
niet, dan loopt een beginnend lepi-
dopteroloog al snel vast en zal zijn
verzamelarbeid niet meer opleveren
dan een collectie zonder enige we-
tenschappelijke waarde. Een resul-
taat dat zich niet verdraagt met de
natuurbeschermingsgedachte.

Adres van de schrijver:
Jaap van Vuure,

(Uit 't Heelblaadje, blad van de
KNNV-afdeling Beveland)

Zie tekst blz. 152